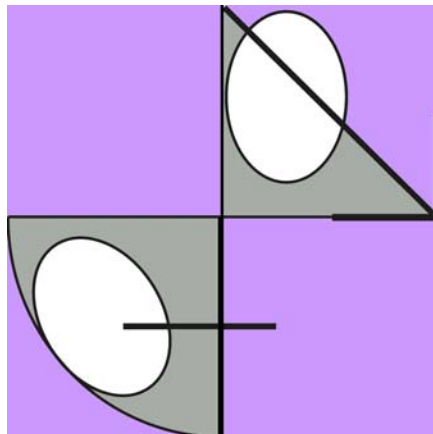

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΡΑΣΕΩΝ
του προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ
«ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΧΩΡΟΣ»
του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου

Επιστημονική Υπεύθυνη:

Ντίνα Βαΐου, καθηγήτρια Σχολής Αρχιτεκτόνων

Επιστημονική Επιτροπή:

Άννη Βρυχέα, καθηγήτρια Σχολής Αρχιτεκτόνων (ως το 2005)

Κατερίνα Ιεροδιακόνου, επικ. καθηγήτρια ΣΕΜΦΕ (ως το 2004)

Μάχη Καραλή, καθηγήτρια Σχολής Αρχιτεκτόνων

Μαρία Μαυρίδου, επικ. καθηγήτρια Σχολής Αρχιτεκτόνων

Αγνή Παπαϊωάννου, επικ. καθηγήτρια Σχολής Αρχιτεκτόνων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	3
Εισαγωγή	4
Πακέτο Εργασίας 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΝΕΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ.....	7
Έμφυλες τεχνολογίες και χώρος	7
Πολιτικές των σωμάτων και αστικός χώρος	7
Εισαγωγή σε θέματα φύλου και χώρου	8
Πακέτο Εργασίας 2: ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ.....	9
Συνθετικό Θέμα 3: Σχεδιασμός κατοικίας	9
Συνθετικό Θέμα 4: Σχεδιασμός συνόλου κατοικιών	9
Συνθετικό Θέμα 7: Σχεδιασμός Αστικού Χώρου	10
Φύλο και Χώρος: Ταυτότητα, διαφορετικότητα, χώρος.....	11
Ο Έμφυλος Χώρος των Φυσικών Επιστημών: Ιστορία και Αρχιτεκτονική του Επιστημονικού Εργαστηρίου	11
Πακέτο Εργασίας 3: ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	12
Πακέτο Εργασίας 4: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΦΥΛΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΟΥ.....	13
Πακέτο Εργασίας 5: ΔΗΜΟΣΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ – ΔΙΚΤΥΩΣΗ	15
Θεματικό portal	15
Ενημερωτικά Φυλλάδια	15
Διαλέξεις.....	15
Οργάνωση ημερίδων και συνεδρίων	17
Συμμετοχή σε ημερίδες και συνέδρια	18

Ευχαριστίες

Η επιστημονική επιτροπή του έργου θέλει να ευχαριστήσει όσες και όσους συμμετείχαν στην υλοποίησή του και συγκεκριμένα:

- Τις πρυτανικές αρχές του Πανεπιστημίου για την άριστη συνεργασία.
- Τον Ιδρυματικό Υπεύθυνο καθηγητή Ανδρέα Ανδρεόπουλο, για την εμπιστοσύνη που έδειξε στην Επιστημονική Επιτροπή.
- Τις εργαζόμενες και τους εργαζόμενους στην ΕΔΕΙΑ (Γραφείο Στήριξης ΚΠΣ) του ΕΜΠ, ιδιαίτερα στις κυρίες Β. Τροβά και Σ. Αυγουστίνου, για την τεχνικο-διοικητική υποστήριξη που διαδοχικά παρείχαν στο έργο.
- Τα στελέχη της Ε.Υ.Δ. ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ και ιδιαίτερα την Ζωή Μητσάκη και την Αλίκη Βύτιμα για την ομαλή χρηματοδοτική διεκπεραίωση του έργου.
- Τα μέλη ΔΕΠ του ΕΜΠ, που, με διάφορους τρόπους, συμμετείχαν στις δράσεις του έργου.
- Τις και τους διδάσκοντες του ΠΔ 407 που συνέβαλαν στην ανάπτυξη και διδασκαλία των μαθημάτων, συγκεκριμένα τη Ρ. Λυκογιάννη, τον Γ. Μαρνελάκη, την Ε. Μίχα, τη Μ. Ρεντετζή, τη Β. Σκιαδά, και τη Σ. Χατζηβασιλείου.
- Τις ερευνήτριες και τους ερευνητές σε θέματα φύλου από πολλά Πανεπιστήμια, της Ελλάδας και του εξωτερικού, που πλαισίωσαν τις δραστηριότητες του προγράμματος «Φύλο και Χώρος».
- Τις φοιτήτριες και τους φοιτητές του ΕΜΠ που παρακολούθησαν τα μαθήματα, τις εκδηλώσεις και έκαναν χρήση της υλικοτεχνικής υποδομής (βιβλιοθήκη, κέντρο για Θέματα Φύλου και Χώρου, portal κλπ).
- Τα στελέχη των συνεργαζομένων φορέων για την ευκαιρία που μας έδωσαν να επεκτείνουμε την απήχηση του έργου σε φορείς εκτός του Πανεπιστημίου και ιδιαίτερα την Ένωση Διπλωματούχων Ελληνίδων Μηχανικών (ΕΔΕΜ).

Τέλος, η ομαλή λειτουργία του προγράμματος θα ήταν αδύνατη χωρίς τη συνεχή υποστήριξη της Άννας Γκουτίδη, που με υπομονή και επιμονή το προώθησε μέσα από το λαβύρινθο του ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ, και χωρίς τη συμβολή της Ελευθερίας Βαρουχάκη, της Φανής Γκουτίδη, του Κώστα Βαλάκα, της Κικής Γρέβια και της Όλγας Λαφαζάνη, που συνέβαλαν στην αξιοποίηση των τεχνικών δυνατοτήτων του προγράμματος και την διοικητική στήριξη των προβλεπόμενων δράσεων.

Το σύνολο των παραδοτέων που παρατίθενται στο τέλος κάθε δράσης βρίσκεται στο χώρο του Κέντρου για Θέματα Φύλου και Χώρου και διατίθεται για κάθε νόμιμη χρήση.

Εισαγωγή

Βασικό αντικείμενο του έργου «ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΧΩΡΟΣ» ήταν η εισαγωγή και αναβάθμιση του επιστημονικού πεδίου σε θέματα που αφορούν το φύλο και την ισότητα στις σπουδές των αρχιτεκτόνων αλλά και μηχανικών άλλων ειδικοτήτων, καθώς και η αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός υφιστάμενων σχετικών μαθημάτων και δράσεων. Η προσέγγιση των επιστημονικών θεμάτων, μέσα από την οπτική του φύλου αντιμετωπίζει το φύλο, όχι μέσα από βιολογικούς προσδιορισμούς, αλλά ως κατασκευή που διαμορφώνεται κοινωνικά (κοινωνική κατασκευή) και επανεξετάζει ζητήματα επιστημολογικά, μεθοδολογικά και φιλοσοφικά, με στόχο να διευρύνει τα πλαίσια της επιστημονικής γνώσης εντοπίζοντας παραμέτρους, οι οποίες έχουν αγνοηθεί από τη διαδικασία παραγωγής της και τις πρακτικές εφαρμογές που υποστηρίζει.

Η προσέγγιση του χώρου από την οπτική του φύλου εντάσσεται σε μια γενικότερη κριτική της επιστήμης, που συγκροτείται σταδιακά από τη δεκαετία 1960, μέσα από τις αναζητήσεις του νέου φεμινιστικού κινήματος. Η προσπάθεια ξεκίνησε αρχικά από γυναίκες επιστήμονες στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες και σε μια πρώτη φάση ανέδειξε τη συμβολή των γυναικών στη διαμόρφωση συγκεκριμένων επιστημονικών κλάδων. Παράλληλα ανέδειξε τις γυναίκες ως αντικείμενο μελέτης, κατά κάποιον τρόπο «προσθέτοντας γυναίκες» στα ήδη αποδεκτά αντικείμενα διερεύνησης κάθε κλάδου και συγκρίνοντάς τις με την «κανονική ομάδα» των (αρτιμελών, λευκών, ετεροφυλόφιλων, μεσοαστών) ανδρών, στην οποία, συνήθως υπόρρητα, αναφέρεται η επιστήμη. Σταδιακά όμως συγκροτήθηκαν θεωρητικές προσεγγίσεις, έννοιες και μεθοδολογικά εργαλεία που αμφισβητούν με πολύ ουσιαστικούς τρόπους τις βεβαιότητες, προτεραιότητες και πρακτικές των κυρίαρχων προσεγγίσεων.

Σε κλάδους και γνωστικές περιοχές που ασχολούνται με τη μελέτη, το σχεδιασμό και τη διαχείριση του χώρου, όπως η ανθρωπογεωγραφία, η κοινωνιολογία της πόλης, η κοινωνική ανθρωπολογία, η αρχιτεκτονική, η πολεοδομία κλπ, οι προβληματισμοί αυτοί εισάγονται αργότερα, περί τα μέσα της δεκαετίας 1970, και ακολουθούν παρόμοια διαδρομή με τις άλλες επιστήμες. Αρχική υπόθεση είναι ότι οι εμπειρίες και δραστηριότητες των γυναικών συμβαίνουν σε χώρους διαφορετικούς από εκείνους των ανδρών, εγγράφονται στο χώρο σε διάφορες κλίμακες και επίπεδα αναφοράς (προσωπικός χώρος, κατοικία, γειτονιά, πόλη), και με τη σειρά τους διαμορφώνουν «διαφορετικούς χώρους». Από αυτή την άποψη, ο χώρος λειτουργεί με τρόπους που τοποθετούν τους ανθρώπους «στη θέση τους» και συμβάλλει στην

αναπαραγωγή και έμφυλων σχέσεων εξουσίας. Η αρχική διάκριση «ανδρικού» και «γυναικείου», στην κοινωνία και στο χώρο, αποδομείται από τη στιγμή που προβάλλουν το δικό τους λόγο και διεκδικούν τη διαφορετικότητά τους ομάδες γυναικών που διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τη φυλή, την κοινωνική τάξη, την ηλικία, τη σωματική ικανότητα, τη γεωγραφική προέλευση, τις σεξουαλικές προτιμήσεις. Έτσι, η έμφαση μετατοπίζεται, από το φύλο και την κοινωνική του κατασκευή, σε ζητήματα συγκρότησης ταυτοτήτων και κουλτούρας, στις δυνατότητες έκφρασης της ετερότητας και της διαφοράς στο χώρο.

Στην Ελλάδα τέτοιου είδους προσεγγίσεις του χώρου είναι περιθωριακές, στο Πανεπιστήμιο και στο επάγγελμα. Ιδιαίτερα στις σπουδές των αρχιτεκτόνων η οπτική του φύλου, όπως και άλλων κοινωνικών διαφοροποιήσεων άλλωστε, συναντούν μεγάλες αντιστάσεις, στο πλαίσιο μιας κυρίαρχης επιστημονικής και επαγγελματικής παράδοσης που αρθρώνεται γύρω από τον «μέσο χρήστη» και το «κοινό καλό». Με το πρόγραμμα ΕΠΕΑΕΚ «Φύλο και Χώρος», από το 2002, η προσπάθεια εισαγωγής της οπτικής του φύλου επεκτείνεται με νέα μαθήματα επιλογής, εμπλουτισμό υποχρεωτικών συνθετικών μαθημάτων αλλά και δημοσιοποίηση του ζητήματος στην ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα.

Στόχοι του Έργου ήταν η ευαισθητοποίηση των νέων μηχανικών σε ζητήματα φύλου και ισότητας, η προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής πολιτικής, η αναβάθμιση του προγράμματος προπτυχιακών σπουδών και η δημιουργία υποδομής για την ανάπτυξη μεταπτυχιακών σπουδών και έρευνας σε σχετικά αντικείμενα, η διεύρυνση του πεδίου επιλογών και η βελτίωση της πρόσβασης των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Το έργο αποτέλεσε ολοκληρωμένη δράση ανάπτυξης των σπουδών φύλου στις κοινωνικές και πολιτικές επιστήμες συνδυάζοντας παρεμβάσεις σε πολλά επίπεδα και πολλούς τομείς της ακαδημαϊκής ζωής, όπως το πρόγραμμα σπουδών, τις μεθόδους διδασκαλίας, την υποστήριξη του διδακτικού έργου, καθώς και την κοινωνική δραστηριότητα του Πανεπιστημίου.

Το έργο περιλάμβανε δράσεις που αποτελούσαν 5 διακριτά Πακέτα Εργασίας ως εξής:

1. Εισαγωγή νέων μαθημάτων
2. Αναμόρφωση υφιστάμενων μαθημάτων
3. Οργάνωση συνεχούς αξιολόγησης του φυσικού αντικειμένου
4. Δημιουργία «Κέντρου για θέματα φύλου και χώρου»
5. Δημοσιοποίηση του Έργου – Δικτύωση

Εκτός από όσες και όσους συμμετείχαν στις εκδηλώσεις και δράσεις του έργου, στο συνολικό αριθμό των «επωφελουμένων» θα πρέπει να προστεθούν μεγάλος αριθμός μελών ΔΕΠ του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου και άλλων πανεπιστημίων, της φοιτητικής κοινότητας όλων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της Ελλάδας, αλλά και στελεχών φορέων και εμπειρογνομώνων που ασχολούνται με θέματα φύλου και ισότητας μέσω της πρόσβασης που είχαν στο εκπαιδευτικό υλικό που παρήχθη και βρίσκεται ανηρτημένο στην ιστοσελίδα.

Πακέτο Εργασίας 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΝΕΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Στο πρόγραμμα της σχολής Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ εντάχθηκαν τα πιο κάτω μαθήματα:

Έμφυλες τεχνολογίες και χώρος

Διδάχτηκε ως κατ'επιλογήν υποχρεωτικό μάθημα του 9^{ου} εξαμήνου για το ακαδημαϊκό έτος 2004-5. *Παραδοτέο: Φάκελος 1.*

Το μάθημα είχε στόχο να προσελκύσει φοιτητές και φοιτήτριες από όλες τις Σχολές του ΕΜΠ, πράγμα το οποίο δεν μπόρεσε να υλοποιηθεί, λόγω διαδικαστικών δυσκολιών (π.χ. ανάγκη τροποποίησης του Προγράμματος Σπουδών κάθε Σχολής προκειμένου να ενταχθεί το μάθημα και ανεξάρτητη διδασκαλία). Στη συνέχεια, η βασική διδάσκουσα του μαθήματος, λέκτορας του ΠΔ407, εξελέγη μέλος ΔΕΠ στη Σχολή Εφαρμοσμένων Μαθηματικών και Φυσικών Επιστημών του ΕΜΠ και ανέπτυξε σχετικό μάθημα εκεί (βλ. πιο κάτω).

Πολιτικές των σωμάτων και αστικός χώρος

Διδάχτηκε ως κατ'επιλογήν υποχρεωτικό μάθημα του 9^{ου} εξαμήνου για τα ακαδημαϊκά έτη 2005-6, 2006-2007, εξειδικεύοντας την πρόταση για «Ερευνητικό Σεμινάριο: Τόποι και Ομάδες Γυναικών» και ήταν ανοιχτό σε φοιτητές και φοιτήτριες από όλες τις Σχολές του ΕΜΠ.

Παραδοτέο: Φάκελοι 2-3.

Περιεχόμενο μαθήματος: Το μάθημα επιχειρεί μια εισαγωγή στον πλούσιο προβληματισμό που έχει συγκροτηθεί τα τελευταία χρόνια στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες γύρω από το σώμα. Αν και συχνά τονίζεται η κεντρική σημασία του σώματος για τη μελέτη του χώρου, καθώς λέγεται και γράφεται ότι το 'ανθρώπινο σώμα' είναι ταυτόχρονα αιτία, μέτρο και δημιουργός χώρου, η σύγχρονη θεωρητική συζήτηση γύρω από το σώμα φαίνεται να βρίσκεται σε απόσταση από προβληματισμούς για το χώρο. Κεντρικός στόχος του μαθήματος είναι να χαρτογραφήσει τη μετατόπιση της σύγχρονης προβληματικής για το σώμα από κάτι στατικό, ενιαίο, δεδομένο και 'φυσικά' δοσμένο σε κάτι συνεχώς μεταβαλλόμενο και ανοικτό σε επαναπροσδιορισμό και πολιτική αναδιαπραγμάτευση. Η κριτική αυτή (ανα)θεώρηση του σώματος πιστεύουμε ότι συμβάλλει δημιουργικά στον εμπλουτισμό του προβληματισμού και στον επαναπροσδιορισμό της σχέσης σώματος και χώρου.

Εισαγωγή σε θέματα φύλου και χώρου

Διδάχτηκε ως κατ'επιλογήν υποχρεωτικό μάθημα του 4^{ου} εξαμήνου της Σχολής Αρχιτεκτόνων. Διδάχτηκε τα ακαδημαϊκά έτη 2004-5, 2005-6, 2006-7, 2007-8.

Παραδοτέο: Φάκελοι 4-7.

Περιεχόμενο μαθήματος: το μάθημα αυτό ερευνά τη σχέση του φύλου με το χώρο: το ρόλο που παίζει το φύλο στο σχεδιασμό, στη χρήση και την αναπαραγωγή του αρχιτεκτονικού χώρου και του χώρου της πόλης, και το ρόλο του χώρου στη διαμόρφωση των έμφυλων σχέσεων και ταυτοτήτων. Κεντρικό ερώτημα του μαθήματος αποτελεί η διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους η οργάνωση του (αστικού) χώρου αντανakλά και αναπαράγει τις ιεραρχικές διαφορές του φύλου και των τρόπων που οι τελευταίες επηρεάζουν τη διαμόρφωση του χώρου. Η προσέγγιση είναι διεπιστημονική και τα αναλυτικά εργαλεία το μαθήματος προέρχονται από μία σειρά γνωστικών πεδίων, όπως η ιστορία της αρχιτεκτονικής και των πόλεων, οι κοινωνικές επιστήμες, η γεωγραφία, η ιστορία και η κοινωνιολογία της επιστήμης. Τα θέματα που θα μας απασχολήσουν εκτείνονται από τη θεωρητική ανάλυση των κύριων εννοιών του μαθήματος (φύλο και χώρος) και την αμοιβαία συγκρότηση του κοινωνικά κατασκευασμένου (αστικού) χώρου και των κοινωνικά κατασκευασμένων σχέσεων ανάμεσα στα φύλα, έως και τις επαγγελματικές πρακτικές των γυναικών αρχιτεκτόνων. Σκοπός του μαθήματος είναι η ευαισθητοποίηση των φοιτητριών και φοιτητών στις διαστάσεις που μπορεί να έχει το φύλο στο σχεδιασμό των καθημερινών χώρων, των χώρων κατοικίας, αμειβόμενης εργασίας, εκπαίδευσης, αναψυχής και κατανάλωσης.

Τα πιο πάνω μαθήματα διδάχθηκαν με τη συνδρομή συμβασιούχων του ΠΔ 407/80 και προσκεκλημένων ομιλητριών. Για τη διδασκαλία των μαθημάτων παρήχθησαν τεύχη σημειώσεων που μοιράστηκαν στους φοιτητές/ριες.

Οι παραδοτέοι φάκελοι των μαθημάτων περιλαμβάνουν περιγραφή της γνωστικής περιοχής και του αντικειμένου, ωρολόγιο πρόγραμμα, βιβλιογραφία και διδακτικές σημειώσεις, τρόπο εξέτασης και αξιολόγησης, ειδικό ερωτηματολόγιο για την αξιολόγηση του μαθήματος από τους φοιτητές/ριες, έκθεση εσωτερικής αξιολόγησης/ απολογισμό μαθήματος από τη διδακτική ομάδα. Επίσης στο «Κέντρο για

θέματα φύλου και χώρου» (ΠΕ4) βρίσκονται και ορισμένες από τις εργασίες που πραγματοποιήθηκαν από φοιτητές/ριες στα αντίστοιχα μαθήματα.

Πακέτο Εργασίας 2: ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Μέρος της συνολικής λογικής του προγράμματος ήταν η οπτική του φύλου να μην είναι «αποκομμένη» σε συγκεκριμένα μαθήματα αλλά να γίνει μια προσπάθεια να εισαχθεί και σε υποχρεωτικά μαθήματα. Έτσι, σε συνεννόηση με ενδιαφερόμενα μέλη ΔΕΠ, επιλέχθηκαν τρία υποχρεωτικά μαθήματα της Σχολής Αρχιτεκτόνων και ένα της σχολής Εφαρμοσμένων Μαθηματικών και Φυσικών Επιστημών τα οποία εμπλουτίστηκαν με διαλέξεις, διδακτικό υλικό και αναμόρφωση των ασκήσεων γύρω από θέματα κοινωνικής κατασκευής φύλου και έμφυλων ταυτοτήτων σε σχέση με τη θεωρία και το σχεδιασμό του χώρου. Επί πλέον εμπλουτίστηκε υπάρχον κατ'επιλογήν υποχρεωτικό μάθημα της Σχολής Αρχιτεκτόνων. Τα μαθήματα που διδάχτηκαν συνολικά ήταν τα εξής:

Συνθετικό Θέμα 3: Σχεδιασμός κατοικίας

Διδάχτηκε ως υποχρεωτικό μάθημα 3^{ου} εξαμήνου της Σχολής Αρχιτεκτόνων. Το μάθημα διδάχτηκε τα ακαδημαϊκά έτη 2003-4, 2004-5, 2005-6, 2006-7.

Παραδοτέο: Φάκελοι 8-11.

Περιεχόμενο του μαθήματος: Σχεδιασμός κτηρίου μικρής κλίμακας.

Εφαρμογή σε θέμα κατοικίας. Αποτυπώσεις συγκεκριμένων χώρων κατοικίας. Παρατήρηση, καταγραφή και αξιολόγηση των αντικειμένων καθημερινής χρήσης και των χώρων που ορίζονται στην κατοικία. Τα υλικά και η κατασκευή ως στοιχεία ολοκληρωμένης διατύπωσης της μορφής. Οργάνωση και επεξεργασία του κλειστού και του υπαίθριου χώρου. Ένταξη του κτηρίου στο άμεσο περιβάλλον. Σχέση χώρου και τρόπου ζωής. Ομοιότητες και αντιθέσεις διαφορετικών τρόπων ζωής και η αποτύπωσή τους στο χώρο. Η τυπολογία της κατοικίας και οι έμφυλες διαστάσεις του σύγχρονου τρόπου ζωής. Σχέση ιδιωτικού και δημόσιου χώρου.

Συνθετικό Θέμα 4: Σχεδιασμός συνόλου κατοικιών

Διδάχτηκε ως υποχρεωτικό μάθημα 4^{ου} εξαμήνου της Σχολής Αρχιτεκτόνων. Το μάθημα διδάχτηκε τα ακαδημαϊκά έτη 2002-3, 2003-4, 2004-5, 2005-6, 2006-7.

Παραδοτέο: Φάκελοι 17-21.

Περιεχόμενο του μαθήματος: Ένταξη της μονάδας κατοικίας σε ευρύτερο σύνολο κατοικιών, υφισταμένων ή που πρόκειται να κατασκευασθούν, με εμβάθυνση στη σχέση των αρχών της σύνθεσης με τους τρόπους ζωής και ιδιαίτερη έμφαση στις έμφυλες πλευρές των τρόπων ζωής. Η εκπαιδευτική διαδικασία εξελίσσεται μέσα από δύο εναλλακτικές προσεγγίσεις του ζητήματος. Α. Διδακτική ομάδα Τομέα Ι: Συγκρότημα κατοικιών: Σχεδιασμός μικρού συγκροτήματος κατοικίας. Η σχέση της μονάδας με το σύνολο. Κλειστοί και υπαίθριοι χώροι, ιδιωτικοί και δημόσιοι χώροι. Τυποποίηση, επανάληψη και διαφοροποίηση. Λειτουργικές και κατασκευαστικές ζώνες. Η αναγνωσιμότητα του συνόλου και η ένταξη στο περιβάλλον. Εφαρμογή σε θέμα συλλογικής κατοικίας. Β. Διδακτική ομάδα Τομέα ΙΙΙ: Κοινωνική κατοικία – Συμμετοχικός σχεδιασμός: Κατοικία – Χώρος –Χρήστης/Χρήστρια. Διαφορετικοί τρόποι ζωής: οι ομοιότητες, οι αντιθέσεις και η έκφρασή τους στο χώρο. Η έννοια του προτύπου. Η οργάνωση και η μορφή του χώρου και των αντικειμένων με βάση τις ανάγκες συγκεκριμένων χρηστών. Κοινωνική κατοικία – Υποβαθμισμένη περιοχή.

Συνθετικό Θέμα 7: Σχεδιασμός Αστικού Χώρου

Διδάχτηκε ως υποχρεωτικό μάθημα 7^{ου} εξαμήνου της Σχολής Αρχιτεκτόνων. Το μάθημα διδάχτηκε τα ακαδημαϊκά έτη 2003-4, 2004-5, 2005-6, 2006-7, 2007-8.
Παραδοτέο: Φάκελοι 12-16.

Περιεχόμενο μαθήματος: αστικός σχεδιασμός/σύνθεση μεσαίας κλίμακας. Μελέτη του αστικού ιστού. Διερεύνηση της έννοιας του δημόσιου χώρου. Κατανόηση της συνθετότητας και πολυμορφίας της καθημερινής ζωής και των έμφυλων διαστάσεων της μέσα από την προσέγγιση των τρόπων με τους οποίους διαφορετικές ομάδες βιώνουν το χώρο της πόλης ,τον επηρεάζουν και συνάπτουν μεταξύ τους σχέσεις. Παρουσίαση και κριτική των τρόπων παρέμβασης στις πόλεις και των μεθόδων αστικής ανάπτυξης. Βιώσιμη ανάπτυξη. Εξοικείωση με το λεξιλόγιο του αστικού σχεδιασμού. Εξάσκηση στις μεγάλες κλίμακες (1:5000-1:500) και τις δυνατότητες που παρέχουν για μελέτη και απεικόνιση διαφορετικών ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών του αστικού χώρου.

Φύλο και Χώρος: Ταυτότητα, διαφορετικότητα, χώρος

Διδάχτηκε ως κατ' επιλογήν υποχρεωτικό μάθημα 8^{ου} εξαμήνου της Σχολής Αρχιτεκτόνων. Το μάθημα διδάχτηκε τα ακαδημαϊκά έτη 2002-3, 2003-4, 2004-5, 2005-6, 2006-7, 2007-8. *Παραδοτέο: Φάκελοι 21-26.*

Περιεχόμενο μαθήματος: Το μάθημα επιχειρεί μια εισαγωγή στις θεωρίες για το φύλο και το χώρο και στοχεύει να αναδείξει τη σημασία που έχει το φύλο για την οργάνωση και τη διαμόρφωση του χώρου και αλλά και, αντίστροφα, ο χώρος για την κατασκευή του φύλου και τη συγκρότηση των έμφυλων ταυτοτήτων. Βασική έννοια για το μάθημα είναι αυτή του κοινωνικο-πολιτισμικά κατασκευασμένου φύλου (gender), έννοια που διακρίνεται από το λεγόμενο 'βιολογικό φύλο' (sex). Με τον όρο 'φύλο', στην ελληνική γλώσσα, αναφερόμαστε πλέον κυρίως στην πρώτη έννοια και όχι στη δεύτερη.

Ο Έμφυλος Χώρος των Φυσικών Επιστημών: Ιστορία και Αρχιτεκτονική του Επιστημονικού Εργαστηρίου

Διδάχτηκε ως κατ' επιλογήν υποχρεωτικό μάθημα του Διαπανεπιστημιακού Προγράμματος Ιστορίας και Φιλοσοφίας των Επιστημών και της Τεχνολογίας. Το μάθημα διδάχτηκε το ακαδημαϊκά έτος 2006-2007. *Παραδοτέο: Φάκελος μαθήματος 28.*

Περιεχόμενο μαθήματος: Το σεμινάριο μελετά την αλληλοσυσχέτιση του φύλου με το χώρο του επιστημονικού εργαστηρίου στην ιστορική του διάσταση. Στόχος του μαθήματος είναι η διερεύνηση των τρόπων μέσα από τους οποίους ο χώρος του επιστημονικού εργαστηρίου, κυρίως σ' ότι αφορά τις φυσικές επιστήμες, αντανακλά αλλά και κατασκευάζει αντιλήψεις για το φύλο σε ένα δεδομένο κάθε φορά πολιτισμικό και επιστημονικό πλαίσιο. Στο μάθημα αυτό η έννοια του φύλου δεν ταυτίζεται με τις γυναίκες αλλά εκφράζει μια κατηγορία κοινωνικής και ιστορικής ανάλυσης της επιστήμης. Θα θεωρήσουμε ότι το φύλο αποτελεί συγκροτητικό στοιχείο των κοινωνικών σχέσεων που στηρίζονται σε αντιληπτικές διαφορές ανάμεσα στα φύλα και ταυτόχρονα είναι πρωταρχικός τρόπος για τη σήμανση σχέσεων εξουσίας.

Τα πιο πάνω μαθήματα διδάχθηκαν σε συνεργασία με μέλη ΔΕΠ του πανεπιστημίου, με τη συνδρομή συμβασιούχων του ΠΔ 407/80 και προσκεκλημένων

ομιλητριών. Πιο συγκεκριμένα για τη διδασκαλία των μαθημάτων του ΠΕ1 και ΠΕ2 επιδιώχθηκε η συνεργασία με τα αντίστοιχα προγράμματα ΕΠΕΑΕΚ των Πανεπιστημίων Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας, που έχουν σημαντική δράση στα τμήματα Αρχιτεκτόνων, όπως προβλεπόταν από την αρχική πρόταση. Η συνεργασία υλοποιήθηκε με αμοιβαίες επισκέψεις διδακτικού προσωπικού (Ντ. Βαΐου, Σ. Λαδά, Γ. Μαρνελάκης, Β. Τροβά, Μ. Ρεντετζή). Η αρχικά προβλεφθείσα διδασκαλία τηλεμαθήματος δεν μπόρεσε να υλοποιηθεί, λόγω της χρονικής διαφοράς στην εξασφάλιση/ διαθεσιμότητα του αναγκαίου εξοπλισμού από τα τρία ΑΕΙ. Για τη διδασκαλία των μαθημάτων παρήχθησαν τεύχη σημειώσεων που μοιράζονταν στους φοιτητές/ριες.

Οι παραδοτέοι φάκελοι των μαθημάτων περιλαμβάνουν περιγραφή της γνωστικής περιοχής και του αντικειμένου, ωρολόγιο πρόγραμμα, βιβλιογραφία και διδακτικές σημειώσεις, τρόπο εξέτασης και αξιολόγησης, ειδικό ερωτηματολόγιο για την αξιολόγηση του μαθήματος από τους φοιτητές/ριες, έκθεση εσωτερικής αξιολόγησης/ απολογισμό μαθήματος από τη διδακτική ομάδα. Επίσης στο «Κέντρο για Θέματα φύλου και χώρου» (ΠΕ4) βρίσκονται και ορισμένες από τις εργασίες που πραγματοποιήθηκαν από φοιτητές/ριες στα αντίστοιχα μαθήματα.

Πακέτο Εργασίας 3: ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Για την παρακολούθηση και αξιολόγηση του προγράμματος «Φύλο και Χώρος» πραγματοποιήθηκαν δράσεις σε διαφορετικά επίπεδα και κλίμακες. Πιο συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκαν οι εξής δράσεις:

- Στο τέλος κάθε ακαδημαϊκού εξαμήνου, για όλα τα μαθήματα που υλοποιήθηκαν στα πλαίσια του προγράμματος «Φύλο και Χώρος», διανεμήθηκαν προς του φοιτητές/ριες ερωτηματολόγια για την αξιολόγηση των μαθημάτων. Τα ερωτηματολόγια αυτά ήταν προσαρμοσμένα στις απαιτήσεις και το περιεχόμενο των μαθημάτων. *Παραδοτέο: το συμπληρωμένο ειδικό ερωτηματολόγιο που περιλαμβάνεται στους Φακέλους 1-28.*
- Στο τέλος κάθε ακαδημαϊκού εξαμήνου έγινε εσωτερική αξιολόγηση/ απολογισμός του μαθήματος από τη διδακτική ομάδα με στόχο τη συνεχή βελτίωση του περιεχομένου των σπουδών και των διδακτικών μεθόδων. *Παραδοτέο: οι απολογισμοί από τις διδακτικές ομάδες που περιλαμβάνονται σε κάθε έναν από τους Φακέλους 1-28.*

- Κατά τη διάρκεια του προγράμματος προσκλήθηκαν τρεις εμπειρογνώμονες ως εξωτερικές αξιολογήτριες. Οι δύο αξιολογήσεις έγιναν κατά τη διάρκεια του προγράμματος (Δεκέμβριος του 2004) από την Ντάνυ Αντανασιώτη, Πρόεδρο της Ένωσης Διπλωματούχων Ελληνίδων Μηχανικών και από τη Μαρία Καϊκα, λέκτορα του Τμήματος Γεωγραφίας του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης. Για τις δύο ενδιάμεσες αξιολογήσεις έγιναν συναντήσεις των μελών του προγράμματος με τις αξιολογήτριες ενώ είχαν στη διάθεσή τους το υλικό των δράσεων του προγράμματος. Στο τέλος του προγράμματος κλήθηκε η Μαρία Παραδείση, λέκτορας στο Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου, για να κάνει την τελική αξιολόγηση, η οποία είχε πρόσβαση σε όλο το παραδοτέο υλικό του προγράμματος. *Παραδοτέο: οι εκθέσεις αξιολόγησης των 3 εμπειρογνομώνων, Φάκελος 29.*

Για την αξιολόγηση του προγράμματος είχε προβλεφθεί η υλοποίηση μιας ημερίδας με στόχο την συνεύρεση και ανταλλαγή απόψεων και πρακτικών με μέλη ΔΕΠ ή/και αντίστοιχα τμήματα που υλοποιούσαν παρόμοια προγράμματα στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ. Η ημερίδα αυτή δεν πραγματοποιήθηκε δεδομένου ότι τέτοιες ημερίδες, με τους ίδιους στόχους, πραγματοποίησαν το Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Πάντειο Πανεπιστήμιο και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Στις ημερίδες αυτές, όπου συμμετείχε και η επιστημονική ομάδα του ΕΜΠ, συζητήθηκαν σε βάθος και αξιολογήθηκαν τα ζητήματα υλοποίησης των προγραμμάτων αυτών.

Πακέτο Εργασίας 4: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΦΥΛΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΟΥ

Το «Κέντρο για τα θέματα «Φύλου και Χώρου» βρίσκεται στον 2^ο όροφο του κτιρίου Τσοίτσα, στο Συγκρότημα Πατησίων του ΕΜΠ και λειτουργεί ως χώρος εργασίας για τους διδάσκοντες του ΠΔ 407/80 και για φοιτητές/ριες που εκπονούν εργασίες σε σχετικά θέματα αλλά και ως σημείο αναφοράς του προγράμματος. Στο πλαίσιο του κέντρου έχουν πραγματοποιηθεί οι ακόλουθες δράσεις:

- Συγκέντρωση και ταξινόμηση μιας «γκρίζας βιβλιογραφίας» από επιστημονικά περιοδικά, εφημερίδες και λοιπά έντυπα που έχει προκύψει από την μακροχρόνια ενασχόληση μελών ΔΕΠ σε σχετικά θέματα με το αντικείμενο του προγράμματος. *Παραδοτέο: Φάκελοι 30-35.*

- Συγκέντρωση διδακτικού υλικού (επιστημονικά άρθρα, κεφάλαια βιβλίων, διδακτικές σημειώσεις) και χρήση του στα διάφορα μαθήματα των ΠΕ1 και ΠΕ2. *Παραδοτέο: Φάκελος 36.*
- Εμπλουτισμός της βιβλιοθήκης με σημαντικό αριθμό βιβλίων σχετικών με το αντικείμενο του ΕΠΕΑΕΚ και με συνδρομές σχετικών περιοδικών. *Παραδοτέο: αναλυτική παρουσίαση των βιβλίων που αγοράστηκαν μέσω του προγράμματος και βρίσκονται στη βιβλιοθήκη του ΕΜΠ, Φάκελος 37.*
- Συντονισμός δράσεων με τα προγράμματα του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας *Παραδοτέο: στο φάκελο 39 του ΠΕ5 παρουσιάζονται οι προσκεκλημένες ομιλήτριες από τα παραπάνω πανεπιστημιακά ιδρύματα και οι εργασίες που πραγματοποίησαν κατά τη διαμονή τους στο ΕΜΠ.*
- Σύνδεση με το Ευρωπαϊκό Θεματικό Δίκτυο Γυναικείων Σπουδών ATHENA (Advanced Thematic Network in European Women's Studies), στις δραστηριότητες του οποίου συμμετείχε η επιστημονική ομάδα του προγράμματος Φύλο και Χώρος του ΕΜΠ (σε ομάδες εργασίας, ετήσια συνέδρια, ενδιάμεσες συναντήσεις, κλπ).
- Δημιουργία και υποστήριξη θεματικού portal για το επιστημονικό πεδίο «φύλο και χώρος» προκειμένου οι φοιτητές/ριες, μέλη ΔΕΠ, ερευνητές/ριες κ.α. να έχουν πρόσβαση σε δομημένες πληροφορίες για το γνωστικό αντικείμενο, να αναζητούν υλικό με σύνθετα κριτήρια κ.λπ. *Παραδοτέο: ιστοσελίδα στη διεύθυνση <http://www.arch.ntua.gr/gs/default.aspx>*

Πακέτο Εργασίας 5: ΔΗΜΟΣΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ – ΔΙΚΤΥΩΣΗ

Δεδομένου ότι κεντρικός στόχος του υποέργου ήταν η ευαισθητοποίηση των σπουδαστών/ριων μηχανικών σε θέματα φύλου και ισότητας, η δημοσιοποίηση του προγράμματος είχε ιδιαίτερη βαρύτητα. Έτσι, έγιναν πολλαπλές δράσεις για τη γνωστοποίηση του προγράμματος, δράσεις που παρουσιάζονται αναλυτικά παρακάτω:

Θεματικό portal

Για τις ανάγκες του προγράμματος δημιουργήθηκε θεματικό portal το οποίο εμπλουτιζόταν σταδιακά παρουσιάζοντας και την πρόοδο του προγράμματος. Στο portal περιλαμβάνονται ανακοινώσεις του προγράμματος, παρουσιάσεις των μαθημάτων των ΠΕ1 και ΠΕ2, θεματική βιβλιογραφία γύρω από το επιστημονικό αντικείμενο του προγράμματος, gallery φωτογραφικού υλικού, χρήσιμου για τις φοιτητικές εργασίες, αναλυτικός κατάλογος των βιβλίων που αγοράστηκαν από το πρόγραμμα και υπάρχουν στη βιβλιοθήκη του ΕΜΠ καθώς και δυνατότητα πρόσβασης σε κάποια κείμενα, κυρίως μεταφράσεις βασικών κειμένων της βιβλιογραφίας. *Παραδοτέο: συνεχής ενημέρωση και εμπλουτισμός του θεματικού portal στη διεύθυνση <http://www.arch.ntua.gr/gs/default.aspx>*

Ενημερωτικά Φυλλάδια

Συντάχθηκαν, τυπώθηκαν και διανεμήθηκαν δύο φυλλάδια που παρουσιάζουν πολύπλευρα το πρόγραμμα: το σκεπτικό, τις βασικές θεωρητικές παραδοχές, τις δράσεις που έχουν πραγματοποιηθεί, τις συνεργάτιδες και τους συνεργάτες, τις προσκεκλημένες ομιλήτριες. Τα φυλλάδια αυτά διανεμήθηκαν τόσο σε φοιτητές/ριες και μέλη ΔΕΠ των σχολών του ΕΜΠ, καθώς βασικός στόχος του προγράμματος ήταν η ευαισθητοποίηση της πανεπιστημιακής κοινότητας σε θέματα φύλου, όσο και εκτός ΕΜΠ, σε μια προσπάθεια για όσο το δυνατόν μεγαλύτερη διάχυση της πληροφορίας. *Παραδοτέο: τα δύο φυλλάδια που εκδόθηκαν, Φάκελος 38.*

Διαλέξεις

Στη διάρκεια του Προγράμματος οργανώθηκαν με μεγάλη επιτυχία διαλέξεις με εισηγήτριες από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Συγκεκριμένα έκαναν διαλέξεις

και, σε ορισμένες περιπτώσεις, συμμετείχαν και στα μαθήματα του προγράμματος (ΠΕ1 και ΠΕ2):

- η Maria Dolores Garcia Ramon και η Mireia Baylina, καθηγήτριες στο Αυτόνομο Πανεπιστήμιο της Βαρκελώνης (8-14/3/2004). Εκτός των διαλέξεων πραγματοποίησαν και σεμινάριο μελών ΔΕΠ και ανταλλαγή εμπειριών σε σχέση με την ένταξη της οπτικής του φύλου στο πρόγραμμα σπουδών και την οργάνωση του «Κέντρου για τα θετά φύλου και χώρου»(ΠΕ4).
- η Ζώγια Χρονάκη, πανεπιστημιακός, ιδρυτικό μέλος της Ομάδας Γυναικείων Σπουδών του ΑΠΘ (19-23/4/2004).
- η Αναστασία Λαδά, αναπληρώτρια στη Σχολή Αρχιτεκτόνων ΑΠΘ, και επιστημονική υπεύθυνη του Προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ «Φύλο και Ισότητα» του ΑΠΘ, επισκέφτηκε τη Σχολή Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ δύο φορές, στις 2-6/5/2004 και στις 9-12/11/2005.
- η Kirsten Simonsen, καθηγήτρια στο Τμήμα Γεωγραφίας και Διεθνών Σπουδών του Πανεπιστημίου Roskilde στη Δανία, επισκέφτηκε τη Σχολή Αρχιτεκτόνων δύο φορές, στις 10-16/5/2004 και στις 10-12/5/2008. Και στις δύο επισκέψεις της έδωσε δημόσιες διαλέξεις και συμμετείχε στα μαθήματα του «Φύλο και Χώρος», κάνοντας επίσης συζητήσεις και με μέλη ΔΕΠ για την ανταλλαγή εμπειριών από αντίστοιχα προγράμματα στη Δανία.
- η Βάσω Τροβά, επίκουρη καθηγήτρια του Πανεπιστημίου της Θεσσαλίας (28-31/5/2005)
- η Doreen Massey, καθηγήτρια γεωγραφίας στο Open University στη Μ.Βρετανία (20-26/4/2005) η οποία πέρα από τη συμμετοχή της σε διδασκαλία μαθημάτων έκανε δημόσιες διαλέξεις και συμμετείχε σε συζητήσεις με μέλη ΔΕΠ.
- η Claudia Pedone, λέκτορας στο Τμήμα Γεωγραφίας του Αυτόνομου Πανεπιστημίου της Βαρκελώνης (27/06-1/7/2005) η οποία συμμετείχε ενεργά σε ανοιχτά μαθήματα του προγράμματος.

Παραδοτέο: αναλυτικά στοιχεία για την παρουσία των παραπάνω προσκεκλημένων ομιλητριών στο ΕΜΠ, Φάκελος 39.

Οργάνωση ημερίδων και συνεδρίων

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος οργανώθηκαν δημόσιες συζητήσεις, ημερίδες και συνέδρια με στόχο την εμπάθυνση σε θέματα φύλου και χώρου αλλά και τη δημοσιοποίηση του προγράμματος.

- Δημόσια Συζήτηση, στο πλαίσιο της αναμόρφωσης υφιστάμενων μαθημάτων (ΠΕ2), με θέμα την ένταξη της οπτικής του φύλου στο σχεδιασμό κατοικίας. Συμμετείχαν Ντ. Βαΐου (καθηγήτρια ΕΜΠ, επιστημονική υπεύθυνη του προγράμματος «Φύλο και Χώρος»), Α. Μονεμβασίτου (αναπληρώτρια καθηγήτρια ΕΜΠ), Α. Λαδά (αναπληρώτρια καθηγήτρια Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης), Θ. Φωτίου (καθηγήτρια ΕΜΠ), Τ. Μπίρης (καθηγητής ΕΜΠ).
- Ημερίδα, 15 Μαΐου 2005, με θέμα "Ways of making, ways of using. Gendered spatial aspects of our material culture" και με ομιλήτριες τις Delphine Gardey, Martina Hessler, Αλεξάνδρα Μπακαλάκη, Άννα Χρονάκη, Μαρία Ρετεντζή.
- Στο πλαίσιο του προγράμματος διοργανώθηκε Ευρωπαϊκό Συνέδριο με θέμα «Γυναίκες και άνδρες στους χώρους της καθημερινότητας». Το συνέδριο προσέλκυσε μεγάλο αριθμό φοιτητών/ριων και μελών ΔΕΠ του ΕΜΠ αλλά και άλλων ΑΕΙ καθώς και ευρύτερο κοινό και αφιερώθηκε στην Άννη Βρυχέα, σημαντικό στέλεχος του προγράμματος, που χάθηκε στις αρχές του 2005. Οι ομιλητές και ομιλήτριες προέρχονταν από το ΕΜΠ και άλλα ελληνικά ΑΕΙ που υλοποιούν αντίστοιχα προγράμματα ΕΠΕΑΕΚ, από την ΕΔΕΜ, καθώς και από ευρωπαϊκά πανεπιστήμια και συλλόγους αρχιτεκτόνων μηχανικών, όπου αναπτύσσεται σχετικός προβληματισμός και δράση (π.χ. Επιτροπή Γυναικών του Royal Institute of British Architectures, La Mujer Construye της Μαδρίτης). Το συνέδριο ήταν χωρισμένο σε επτά ενότητες, από τις οποίες πέντε περιλάμβαναν ανακοινώσεις και δύο ήταν στρογγυλά τραπέζια:
  - Το φύλο του ιδιωτικού χώρου
  - Επάγγελμα Αρχιτεκτόνισσα (στρογγυλό τραπέζι)
  - Χώροι και τόποι του σώματος
  - Έμφυλοι λόγοι και εννοιολογικά σχήματα
  - Καθημερινές πρακτικές και κατά φύλο καταμερισμοί της εργασίας

- Η «εν-σώματη» πόλη: φύλο και σεξουαλικότητα στον αστικό χώρο
- Σχεδιασμός -Έρευνα- Εκπαίδευση (στρογγυλό τραπέζι)

Παραδοτέο: περιλαμβάνει υλικό (πρόγραμμα, πρόσκληση, πρακτικά) από την ημερίδα και το συνέδριο που οργανώθηκαν, Φάκελος 40.

Συμμετοχή σε ημερίδες και συνέδρια

Μέλη της επιστημονικής επιτροπής που υλοποιεί το πρόγραμμα ΕΠΕΑΕΚ «Φύλο και Χώρος» του ΕΜΠ **συμμετείχαν σε Συνέδρια και Επιστημονικές Συναντήσεις** με ανακοινώσεις και παρουσίαση του Προγράμματος (βλ. συνημμένα προγράμματα) κατά τη διάρκεια λειτουργίας του προγράμματος.

Παραδοτέο: υλικά συνεδρίων (προγράμματα, αφίσες, προσκλήσεις, πρακτικά κλπ.), Φάκελος 41.

- Το φύλο, τόπος συνάντησης των επιστημών: ένας πρώτος ελληνικός απολογισμός, Μυτιλήνη, 11-12 Οκτωβρίου 2003.
Σαλώμη Χατζηβασιλείου: παρουσίαση του προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ «Φύλο και Χώρος» του ΕΜΠ και των αρχικών δυσκολιών στην υλοποίησή του.
- Genre, territoire, développement: quels regards géographiques? Λυών, 25 και 26 Μαρτίου 2004
Ντίνα Βαΐου: "Quotidiennetés entrelacées des divers groupes de femmes à Athènes". Η ανακοίνωση είχε στόχο να παρουσιάσει μια έμφυλη προσέγγιση του αστικού φαινομένου, που συγκροτείται γύρω από τις πολλαπλές καθημερινότητες διαφορετικών ομάδων γυναικών στην πόλη, αντλώντας παραδείγματα από έρευνα στην Αθήνα.
- Η θέση των γυναικών στην ακαδημαϊκή κοινότητα και οι πολιτικές φύλου στα πανεπιστήμια, Αθήνα, 11-12 Δεκεμβρίου 2004. Το διήμερο συνέδριο οργανώθηκε από το Πρόγραμμα ΕΠΕΑΕΚ «ΘΕΦΥΛΙΣ» του Πανεπιστημίου Αθηνών, με στόχο την αποτίμηση της λειτουργίας των προγραμμάτων φύλου και ισότητας στα ελληνικά ΑΕΙ, την ανταλλαγή εμπειριών με εκπροσώπους ευρωπαϊκών πανεπιστημίων όπου εφαρμόζονται πολιτικές ισότητας των δύο φύλων και τη συζήτηση γύρω από την πιθανή προώθηση πολιτικών ισότητας στα ελληνικά ΑΕΙ.
Ντίνα Βαΐου: παρουσίαση της πορείας του προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ «Φύλο και Χώρος» του ΕΜΠ

- 4th International Conference of Critical Geography, Πόλη του Μεξικού, 9-12 Ιανουαρίου 2005

Ντίνα Βαΐου: "Whither away feminism in approaches of the urban?"

Η ανακοίνωση σχολίασε τις μεταλλαγές των ιδεών για το φύλο στη μελέτη της πόλης, όπως αυτή διεξάγεται στον (κυρίαρχο) αγγλοσαξωνικό χώρο και υποστήριξε τις διαφορετικές οπτικές που προέρχονται από «μη-κυρίαρχα» επιστημονικά και γλωσσικά περιβάλλοντα.

Γιώργος Μαρνελάκης: "The city as discursive object: marking the limit of intelligibility"

Η ανακοίνωση αρθρώθηκε γύρω από μια σειρά ερωτημάτων και υποθέσεων εργασίας που αφορούν στην υπόσταση της πόλης ως αντικείμενο λόγου και σκέψης, καθώς και στις αλληλοσυσχετίσεις του αντικειμένου αυτού με προβληματικές φύλου και σεξουαλικότητας.

Σαλώμη Χατζηβασιλείου: παρουσίαση του προγράμματος ΕΡΕΑΕΚ «Φύλο και Χώρος» του ΕΜΠ, στο πλαίσιο της Θεματικής Ενότητας "Gender"

- Φύλο, διαφορά και αστικός χώρος, Θεσσαλονίκη, ημερίδα, 28 Ιανουαρίου 2005.

Ντίνα Βαΐου: "(Re)constituting the Urban through Women's Life Histories"

Η ανακοίνωση παρουσίασε τον προβληματισμό γύρω από τις τη χρήση των βιογραφικών συνεντεύξεων γυναικών ως μεθοδολογικό εργαλείο για τη μελέτη της πόλης (την (ανα)συγκρότηση του αστικού φαινομένου). Μέσα από την αντιπαράθεση «επίσημων ιστοριών» και «αφηγήσεων» γυναικών, παρουσιάστηκαν οι δυνατότητες και περιορισμοί μιας τέτοιας προσέγγισης.

Γιώργος Μαρνελάκης: "Is love always already heteronormative? The intimate practice of cruising in the city"

Η ανακοίνωση παρουσίασε το πλούσιο προβληματισμό γύρω από τη συγκρότηση του χώρου με ετεροσεξουαλικά κριτήρια και αναφορές. Έθεσε έναν ενδιαφέροντα προβληματισμό, σε θεωρητικό και μεθοδολογικό επίπεδο, για τις συνέπειες μιας τέτοιας, άρρητης παραδοχής, για τη μελέτη της πόλης.

- Σπουδές φύλου σε ΑΕΙ της Ελλάδας και του εξωτερικού: Αποτίμηση και προοπτικές Θεσσαλονίκη, 31 Μαρτίου - 1 Απριλίου 2005
Ντίνα Βαΐου: Παρουσίαση του προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ «Φύλο και Χώρος» του ΕΜΠ, με έμφαση στις δυσκολίες υλοποίησης και τις προτάσεις για το μέλλον, στο πλαίσιο συζήτησης στρογγυλής τράπεζας για τα προγράμματα φύλου και ισότητας στα ελληνικά ΑΕΙ.
- Ετήσια σύνοδος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Γυναικείων Σπουδών ΑΘΗΝΑ Βαρκελώνη, 26-29 Μαΐου 2006
Ντίνα Βαΐου, Γιώργος Μαρνελάκης, Ρούλη Λυκογιάννη: Συμμετοχή στις γενικές συνεδρίες και στις εργασίες της Ομάδας "Gender, Diversity and Urban Space", όπου παρουσιάστηκε εκτενώς η εμπειρία από τη λειτουργία του προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ «Φύλο και Χώρος» του ΕΜΠ